

УДК 811.161.2

Т. П. Івахненко

Лексичні особливості молодіжного сленгу

У статті розглянуто молодіжний сленг як засіб відображення навколишнього світу молоді; проаналізовано лексичні особливості сленгізмів та виділено їх семантичні групи; визначено способи поповнення сленгових одиниць.

Ключові слова: соціолект, арго, жаргон, сленг, молодіжний сленг, сленгові одиниці, сленгізми-найменування.

В статье рассмотрено молодежный сленг как средство отражения окружающего мира молодежи; проанализированы лексические особенности сленгизмов и выделены их семантические группы; определены способы пополнения сленговых единиц.

Ключевые слова: социолект, арго, жаргон, сленг, молодежный сленг, сленговые единицы, сленгизмы-наименования.

The youth slang as a means of reflecting the youth environment is discussed in the article. The authors analyse lexical features of slangism, single out semantic groups of slangism and determine the ways of enlarging vocabulary with slang units.

Key words: social-group dialect, argot, jargon, youth slang, slang units, slangism.

Маскультура впливає на появу значної кількості молодіжних об'єднань та угруповань, які стають поштовхом до активізації вживання сленгових одиниць, характерних для мовної культури молоді. Молодіжний сленг – мовне явище, яке проникає в усі сфери суспільного життя, є найцікавішим лінгвістичним феноменом. Вивчення його сьогодні вкрай необхідне для науки соціолінгвістики. Вчені вважають, що сьогодні молодіжні сленгізми є одним із джерел поповнення словникового складу сучасної української мови.

На сьогодні в мовознавстві молодіжний сленг ще не став предметом комплексного аналізу, оскільки серед науковців побутує упереджене ставлення до сленгових одиниць як периферійного, брутального явища лексико-семантичної системи мови, незважаючи на давню історію його існування.

Аналіз лінгвістичних досліджень дає підстави стверджувати, що сленг найчастіше зустрічається у молодіжному середовищі. Різноманітні аспекти молодіжного сленгу вивчали як вітчизняні мовознавці (Л. Ставицька, О. Матвіяс, С. Мартос, О. Тараненко, О. Кондратюк, В. Радчук, Ю. Василенко, Л. Мацько та ін.), так і зарубіжні (І. Гальперін, Н. Тропіна, Т. Нікітіна, В. Хом'яков та ін.).

Мета статті – проаналізувати види молодіжної сленгової лексики, визначити її місце у спілкуванні.

Невід'ємним атрибутом функціонування будь-якої мови є існування в ній так званих соціолектів (жаргонів). І найпопулярнішим серед них є, звичайно, молодіжний сленг. Проте жаргону як мовній системі притаманна замкнутість. Якщо ж вона руйнується, то виникає сленг – емоційно забарвлене розмовне мовлення, яке відрізняється від правильного, унормованого.

У мовознавчій науці соціолектом називають мовні особливості, притаманні якій-небудь соціальній групі – професійній, становій, віковій і т. п. – у межах однієї мови [1, с. 47]. До соціолекту відносять шкільні, студентські, кримінальні, армійські жаргони, сленг хіпі, професійну мову тих, хто працює на комп'ютерах, тощо.

На думку А. Шумейко, сленг як соціолект є органічною частиною української мови, одним із її функціональних стилів, яким послуговуються зазвичай студенти – носії мови з відносно високим рівнем освіти [7, с. 31].

Під сленгом загальноприйнято вважати "... розмовний варіант професійного мовлення, жаргон; жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення" [1, с. 1147].

Сленг поповнюється за рахунок аргю, жаргонізмів, вульгаризмів, неологізмів. Вчені вважають, що поняття "арго", "жаргон", "сленг" (за нетермінологічними визначеннями їх можна вважати синонімами) є складовими соціолекту.

За "Українським радянським Енциклопедичним словником", "арго" – умовна мова соціально чи професійно відокремлених груп (арго акторів, мисливців, музикантів). У вузькому розумінні – мова декласованих елементів (зłodіїв, жебраків тощо) [5, с. 92]. Це пояснення є таким тому, що арготизми зазвичай створюються для приховування якихось фактів, для того щоб бути незрозумілими для неobізнаних.

Л. Ставицька зауважує, що, з погляду сучасності, цей термін уживається для позначення таємної мови [4, с. 30]. Отже, арготизмами можна вважати ті елементи професійного, шкільного, студентського, армійського спілкування, які є з відомих причин утаємниченими для інших.

Жаргон – це соціальний діалект, яким користуються мовці, об'єднані спільними інтересами, захопленнями, віком, ситуацією [2, с. 60]. Зрозуміло, що й використовуються жаргонізми з метою відокремитися від решти мовної спільноти.

Коли жаргонізми вживаються великою кількістю людей і, відповідно, у багатьох регіонах, то вони "перейменовуються" у сленгізми. Наприклад, слово "глючити" мові всіх користувачів комп'ютерами має значення "працювати із помилками", "виходити з ладу, втомлюватися".

О. Кондратюк зауважує: "... єдиного і всеосяжного визначення сленгу немає і дотепер... У різних словниках і посібниках ми можемо зустріти безліч визначень для сленгу, таких як: "нецензурна мова", "мова неписьменних і безпутних людей", "поезія простої людини" [3, с. 1]. В. О. Чеховський називає сленг "мовною грою, що допомагає особистості заявити про себе у власному мікросоціумі та водночас відокремитися разом з ним від решти суспільства" [3, с. 1]. Ми повністю поділяємо твердження цього автора й спробуємо довести це в нашому дослідженні.

Крім того, вважаємо найповнішим визначення терміна "сленг", взяте з інтернет-сторінки: "Сленг (англ. жаргон) 1. Розмовний варіант професійного мовлення. 2. Жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення" [6].

Молодіжний сленг характеризується тим, що відрізняється від інших мовних систем підвищеною рухливістю лексичного складу і швидкою змінюваністю значної частини одиниць. Цю динаміку спричинює все нове й нетрадиційне. Основним способом поповнення молодіжного сленгу є деривація: словотворення, семантичні перенесення і фонетичні процеси.

Ступінь уживаності сленгових одиниць молоддю неоднаковий. Узявши цей чинник за основу, виділяємо такі групи молодіжного сленгу: а) сленгові одиниці, уживані більшістю молодих людей (представники середнього і старшого покоління їх не розуміють і не

вживають, сприймають їх як "молодіжні слова"); б) сленгізми, створені в молодіжному середовищі, які, однак, уживаються не всією молоддю, бо вони є неактуальні (шкільні і студентські сленгізми); в) "загальноновживані" сленгізми кримінального походження.

Молодь у довікллі називає по-своєму лиш те, що має для неї першочергове значення. Це стать, частини тіла людини, її фізичні можливості, зовнішній вигляд особи, фізичний стан, емоції, сексуальна поведінка, навчання тощо.

Назви частинам тіла молоді люди дають за подібністю до яких-небудь предметів. Помітна, наприклад, тенденція називати все технічними термінами: *комп'ютер*, *телевізор* (голова), *пилосос* (ніс). Іноді частини тіла називають дещо згрубілими словами, що є образливими і смішними, наприклад: *акваріум* – великий живіт, *молокозавод* – великі жіночі груди, *маркери*, *нитки*, *пінцети* – худі ноги.

Номінації одягу демонструють сприйняття його молоддю як чогось непотрібного (*лахи*, *лахміття*, *лука*) чи не тому, що здебільшого молода людина сама собі його не придбала і гроші власною працею не заробила.

Репрезентуємо зафіксовані нами такі підгрупи в молодіжному сленговому називанні одягу: штани – *папуги* (строкаті літні шорти), *дудки* (вузькі літні шорти); труси – *парашути* (широкі чоловічі сімейні труси), *чайка* (жіночі труси із тоненьких смужечок); шкарпетки – *шкарпи*, *пінняки*; взуття – *босолапки*, *випригасики*, *підкрадасики* (жіночі черевики на високій платформі), *кросовії*, *кирзачі*. За нашими спостереженнями, сленгізмами цієї групи частіше послуговуються дівчата, і це тому, що вони більше цікавляться модою.

Семантична група на позначення грошей є не дуже великою, але вона представлена в мовленні сучасної молоді нашого населеного пункту такими сленгізмами: *шелестуха*, *лаве*, *бабоси*, *капустата*, *бабло*, *зелені*, *лавандос*, *бабки*, *бакси*, *лимон*, *штука*, *косарь*. Ми цікавилися й тим, чи будують молоді люди сленгові номінації українських грошових купюр на власному імені тієї історичної особи, чий портрет зображено на одній із сторін. Виявилось, що дехто знає про те, *груша* – це 1 гривня (багато хлопців її ще називають словом "*рубас*"), *мазепка* – 10 гривень, *франк* – 20 гривень, *шева* – 100 гривень, *леся* – 200 гривень (цю грошову купюру досить часто старші школярі називають "*серєнєвенькою*", бо в її оформленні домінує бузковий колір).

У користуванні сучасної молоді є надзвичайно велика кількість транспортних засобів. Їх юнаки с. Жовтневого називають такими сленговими лексемами: *тарадайка* (дуже старий автомобіль), *жужик*, *дирчик*, *іжок*, *дрендулет* (мотоцикл), *запор* ("Запорожець-965"), *тавруня* ("Таврія"), *копійка*, *шестірочка*, *дев'ятка* (автомобілі "Жигулі" різних років випуску), *торпеда*, *челендер*, *бісер*, *беха*, *мерс* (іномарки), мікроавтобус – *бусік*, "Ауді" – *бочка*.

Задоволення молодим особам приносять улюблена музика, відпочинок у своїй компанії, танці, дискотеки, на жаль, випивка, цигарки, наркотики. Це так звані гедонічні чинники молодіжного буття (усе те, що пов'язане з насолодою – і тілесною, і духовною). Як не прикро, але в активному вжитку молоді села є такі сленгові найменування, що пов'язані з уживанням алкогольних напоїв: *дизпальне*, *шнапс*, *джага*, *соняк*, *сивуха*, *брага* (алкогольні напої низької якості), *шампусик* (шампанське), *сам жене*, *дядя сем* (самогон), *бірло*, *почкорін* (пиво).

Людину в стані алкогольного сп'яніння називають словами "*готовенний*", "*потухлий*", "*стелька*", "*мертвий*", "*ніякий*". Серед гедонічних чинників буття сільської молоді є, звичайно, як шкідлива звичка й тютюнопаління. Номінації цигарок (*олівці*, *соска*, *папір*, *бамбук*, *гілза*, *пихтьолка*, *садильниця*, *цигарки*, *цибарелки*) в основному збігаються із зафіксованими лексемами у словнику молодіжного сленгу. Житель с. Жовтневого Є. Б. 1988 р. н. при анкетуванні "відкрив" своєрідний секрет: тютюнопалінням він із своїм братом і однолітками "балувалися", ховаючись від очей дорослих. Тому умовною назвою і своєрідним сигналом у їхньому товаристві було слово "*швіга*" – так вони називали цигарки. Це наочний приклад того, як зазвичай виникають молодіжні сленгізми і з якою метою.

Танці дівчата і хлопці називають *гепанками*, *танцями-шманцями*, *тралі-валями*; саму ж дискотеку молодь іменує багатоманітно: *булкотряси*, *розмітка*, *дискач*, *дригалка*, *дископляски*, *топталка*, *костетруска*.

Сучасна молодь часто відвідує кав'ярні, бари. Там молоді люди зустрічаються, приємно і весело проводять вільний час. Ці місця іменуються різними лексемами: *торчуха*, *штаб-квартира*, *кафка*, *кубрик*, *кафешка*, *кубло*, *бидлан*, *ригаловка*, *гадючник*. Зафіксовані нами в мовленні молоді села сленгізми *днюха*, *дендрик*, *бьоздей*, *яманашки* – сленгові називання святкування дня народження).

Послугуються молоді люди сленгізмами "*хата висить*", "*виписка*" (порожня квартира, батьків немає вдома), якими вони приховано називають відкриті й таємні місця тусувань.

Інтелектуальна сфера молодих людей чітко розділена на два діаметральні полюси: здатність розуміти щось, розбиратися в чомусь (*вкумарити, догнати, кумекати, шурупати, викупити, в'їхати*) і нездатність щось розуміти, обмеженість (*шарити по мізках, душити, не викупати*).

Людину з високим рівнем інтелекту називають *просунутим, піджаком, ботаном, компом*. Нерозумна людина – це *сокира, обух, коромисло, обрубок, пень, дебіл, даун на всю голову*.

Жовтневська молодь вибудовує доволі потужні синонімічні ряди на позначення, наприклад, людини з повільною реакцією: *гальмо, валянок, тормоз, черепахунд* (із мовлення хлопців), *черепаха, улітка* (із мовлення дівчат). Свої позитивні емоції вона називає *кайфом, балдьожкою, уматом, відпадом, офігенністю*, а дискомфорт у настрої, пов'язаний із труднощами й неприємностями, депресією чи переживаннями, – *напрягом, обломом, шнягою, упадом*.

На матеріалі анкетування наводимо синонімічний ряд дієслів-сленгізмів і фразеологізмів зі значенням "сміятися", "веселитися", "дуріти": *дуркувати, вихвачувати, вихоплювати, вмирати, дохнути, рвати кишки, регачити, скалити зуби, скалити бивні, показувати всі 32, ржати, уржатися*.

Молодіжними сленгізмами на позначення позитивних ситуацій, що побутують у мовленні молоді, є такі: *пруха, балдьож, відпад, бомба, везуха, зашибуха, обалдос, супер, тема, умат, умоповал, фантастикус, фішка, халява, шара*. А негатив у цьому розрізі представлений такими сленголексемами: *зальот, завал, косяк, прольот, стремалово, амбець, гроб з музикою, капець, капут, каюк, кізяк, кінець, кранти, кришка, маргарин, песець, попандос, упад, фініш, кабздець, хана*.

Люблять "прикрашати" своє усне мовлення молоді люди сленгізмами, що характеризують психічні відхилення, втрату здорового глузду, божевілля. Наприклад, замість літературного слова "збожеволіти" (поводити себе як психічно хвора людина) уживаними є такі слова: *вольтанутися, шизонутися, поїхати, здвинуватися, крезанутися, звихнутися, чокнутися, довбонутися, взяти путівку в дурку, дати дурки, тронутися*.

У підлітковому й молодіжному середовищі традиційно негативно оцінюються такі риси, як зрадництво, ледарство, брехливість. Зокрема зрадників називають *дятлами, стукачами, шітками, шістьорками*.

Великим синонімічним рядом представлені в мовленні молоді сленгізми до слова "брехати": *надути, піймати лоха, пускати чос, вистьобувати, понти ганяти, фуфло заливати, навішати макаронів, сипати лапшу, вішати локишину*.

Вислів "Слабо" використовують як риторичне запитання на прохання щось зробити – це як своєрідне піддйоргування, підстьобування, спонування індивіда до дій, які йому іноді не хочеться робити. Це "Слабо" рівнозначне фразеологізмові-сленгізмові "*Чи в тебе кишка тонка?*"

Вагомим синонімічним рядом в усному мовленні молоді представлені сленгові одиниці до дієслова "украсти", більша частина яких є переосмисленими молодими людьми жаргонізмами: *стирити, спіонерити, намутити, приватизувати, потягнути, прилаштувати ноги, свиснути*.

Юнаки досить часто спірні питання розв'язують бійками. "Засекречувати" свою мову, використовувану при згаданих ситуаціях, їм вдається за допомогою таких сленгізмів: *відфігарити, звіз-донути, роздублити, давити грушу, поправляти табло, пощитати ребра, відбивняк по ребрах*. Лексеми цього семантичного ряду позначають інтенсивну дію – побиття когось із пошкодженням, до крові, жорстоко, без правил. Це пов'язано з тим, що хлопці бажають здаватися дорослішими, "крутішими", мужнішими, нарешті, бути схожими на улюблених героїв із телефільмів.

Як соціальні характеристики для називання людей різних професій використовують юнаки такі лексеми: *бос, дирик, вишибало* (охоронець), *мухтар, полкан, мент, мусор, мільтон, ментозавр* (міліціонер), *води́ло, драйвер, дальнобойщик, грач* (водії).

Існують у молодіжному середовищі сленгізми-найменування осіб за особливостями сексуальної орієнтації: *гомік, гомосек, півень, голубий, педик, педрила, гей* (гомосексуаліст); *лезбос, рожева* (лесбіянка); *дрочун, мазутник, паркмен* (онаніст). Сленгізми *ляре́ва, мальвіна, вафля, грілка* використовуються на позначення дівчини легкої поведінки, проститутки.

У найменуванні осіб за родинними стосунками найбільший синонімічний ряд у сільській молоді вибудовано на позначення

батьків: *предки, паренти, родаки, олди, черепа, старі, преди, пращури*. Зокрема "тато" – *фазер, старий, череп, батон, папаша, папірус, "мама" – стара, мазер, маман, маманша, матушка*; "наречений, коханець" – *бойфренд, ухажор, хахаль*; "дівчина, близька подруга" – *петля, хвіст, тьолка, герла*.

Надмірно повну дівчину чи жінку іменують словами *колба, тумба, бомба*, а хлопця чи чоловіка – *кабан, холодильник, пончик*. Худу жінку називають *тичка, вішалка, двохметровка*. Ознака фізичної недорозвиненості, слабкості, хворобливості чоловіка чи хлопця висміюється в молодіжному середовищі словами *доход, дистроф, доходяга, децил, хиляк, дохлий, неміч*.

Чоловіка, низького на зріст, наділяють найменуваннями *кур-дупель, шпеник, шпінгалет, метровий, метр двадцять, огризок, гном, клоп, карлик*. Висока і худа людина – це *арматура, швабра, шланга, жердина, дилда, вишка, баобаб, маяк, рельса, страус, циркуль*. Кучеряву людину наділяють найменуваннями *африка, кудлатий*, надмірно волохату – *шимпанзе*.

Звертаємо увагу на цілковиту відсутність сленгових лексем, що називали б явища природи, рослинний і тваринний світ, комах і птахів. Проте це ніяк не засвідчує "неповноту" молодіжного сленгу, а лише наочно ілюструє тезу про те, що молодіжні уподобання не збігаються із загальнонародними уявлення про найважливіше у нашому житті.

Сленг був і буде у молодіжній лексиці, його не можна ні забронити, ні скасувати, проте він не повинен замінювати молоді літературну мову. Не можна ставитися до сленгу як до чогось такого, що забруднює нашу мову.

Дуже цікаво досліджувати молодіжні сленгізми, адже це слова, позначені прагненням молоді до емоційності у висловленні своїх почуттів, ставлення до навколишньої дійсності. Сленгізми є своєрідною мовною лабораторією продукування нових слів, які не утримуються в рамках мовної норми і відбувається у багато разів швидше.

Отже, молодіжний сленг є повноцінним елементом нашої мови, і привабливість його полягає у тому, що його іноді грубувата лексика дозволяє надати усному мовленню експресивного забарвлення.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у подальшому дослідженні молодіжного сленгу в контексті міжкультурної комунікації.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Київ–Ірпінь : Перун, 2007. – 1736 с. – С. 1147.
2. Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я.Єрмоленко, С. П.Бибик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
3. Кондратюк О. Молодіжний сленг як мовне явище [Електронний ресурс] / Олена Кондратюк. – Режим доступу: Yandex.ua/jandexsearch.lviv.ua/n38/text/Kondratjyk.htm. – Назва з екрана.
4. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: соціальна диференціація української мови / Леся Ставицька. – К. : Критика, 2005. – 464 с.
5. Український Радянський енциклопедичний словник : в 3 т. – 2-ге вид. – К. : Гол. ред. УРЕ., 1986–1987. – С. 321.
6. Хохлопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Hohlopedia.Org.ua/Slovyvnyksliv/page/sleng.156621. – Назва з екрана.
7. Шумейко А. Сучасний український сленг: конотативний аналіз / А. Шумейко // Дивослово. – 2011. – С. 31–34.